

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TARBIYALANUVCHILARNING INTELLEKTUAL QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI

O'rinova Feruza O'ljayevna

Farg'ona davlat universiteti, pedagogika
fanlari nomzodi, dotsent

Sodiqjonova Orasta Kamoliddinjon qizi

FarDU, talaba

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7747733>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10- mart 2023 yil

Ma'qullandi: 15-mart 2023 yil

Nashr qilindi: 18-mart 2023 yil

KEY WORDS

*Maktabgacha ta'lim, bola
tarbiyasi, intellektual qobiliyat,
salohiyat, iste'dod, axborot,
kommunikatsiya, metodika,
innovatsiya, texnologiya,
individual, interaktiv.*

ABSTRACT

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek "Maktabgacha ta'lim – ertangi kunimizga zamin"dir. Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilarining intellektual qobiliyatini rivojlantirish dolzarb hisoblanadi. Ushbu maqola orqali, maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilarining intellektual qobiliyatini rivojlantirish texnologiyalarini takomillashtirishda axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish orqali bolaning aqliy qobiliyati, xotira va diqqatini rivojlantirishdagi o'rni va afzalliklari yoritib berilgan.

Bilim va faoliyat uslubining murakkablashishi ta'lim jarayonida bolalar rivojlanishining asosiy va belgilovchi tomonini tashkil etadi. Masalan, Shvetsariyalik psixolog J. Piaja o'zi olib borgan tadqiqotlar asosida ta'kidlashicha, 7-8 yoshdan kichik bolalar raqam bilan bog'liq faoliyatga qodir emas. Shuningdek, bolaning psixik rivojlanishida ta'lim mazmunining o'zgarishi va uning ta'siri haqida L.A.Venger, P.YA.Galperin, D.B.Elkonin, V.V.Davidov va boshqalar asarlarida keng tadqiq etilgan. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar tarbiyasining asosiy vazifalari- jismoniy, aqliy, axloqiy, mehnat tarbiyasi, estetik tarbiya berib borishdan ham iboratdir.

Maktabgacha ta'lim sohasi asosan uzluksiz ta'lim tizimining dastlabki bo'g'ini bo'lishi bilan birga keyingi ta'lim tizimida, bolani maktabga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuning uchun ham ta'lim sohasi davlat siyosati darajasiga ko'tarilishi bejiz emas. Bugungi kunda barkamol avlodni tarbiyalashda intellektual salohiyatni ro'yobga chiqarish va ularni har tamonlama rivojlangan shaxs etib voyaga yetkazish-davlatimiz siyosatini ustivor yo'nalaishiga aylangan. Chunki jismoniy sog'lom ma'naviy yetuk shaxslargina buyuk kelajakni yaratadi. Xalqimizning boy madaniyati, rivojlanayotgan iqtisodiyoti, fan texnika va texnologiya sohasida erishilgan yutuqlari asosida mutaxassislar tayyorlashning mukammal tizimini shakllantirish, Vatanimiz rivojlanish taraqqiyotining muhim shartlaridan biridir.

Maktabgacha ta'lim tarmog'ini kengaytirish, malakali pedagoglar bilan ta'minlash bolalarni maktabta'limiga tayyorlash darajasini tubdan yaxshilash, ta'lim tarbiya jarayoniga zamonaviy ta'lim dasturlari texnologiyalarini tatbiq etish, bolalarni har tamonlama intellektual, axloqiy

estetik va jismoniy rivojlantirish uchun shart- sharoitlar yaratish maqsadida O'zbekiston Respublikasi prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2016-yil 29-dekabrda 2017-2021-yillarda Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risidagi PQ-2707 sonli hamda 2017-yil 9- sentyabr, "Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3261-son, 2018-yil 30-sentyabr, "Maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3955-son kabi qator qaror, qonun va qonun osti hujjatlari qabul qilinib, unda maktabgacha ta'lim muassasalarining davlat va nodavlat tarmoqlarini yanada kengaytirish, davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim muassasalarida sog'lom raqobat muhitini shakllantirish sharoitlarini yaratish, davlat va xususiy sektor sherikligi shartlarida maktabgacha ta'lim muassasalarining yangi shakllarini joriy etish, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi faoliyatini samarali tashkil etishni ta'minlash asosiy maqsad qilib belgilangan. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarning intellektual salohiyatining rivojlanishida ulardagi tug'ma qobiliyat va iste'dod muhim ahamiyatga ega. Tug'ma qobiliyatga ega bo'lgan bolalarimiz kattalarning har bir ta'limiy, tarbiyaviy va kasbiy ta'limotlarini tez ilg'ab oladilar va tez o'zlashtirib, hayotga tatbiq etadilar. Ammo, barcha yoshlarimizda ham birdek tug'ma talant, qobiliyat va iste'dod bor deb ayta olmaymiz. Shunday ekan, qobiliyatni shakllantirib borish, yoshlarning iste'dodini oshirib borishdek muhim vazifa birinchi navbatda pedagoglarimiz va keng jamoatchilik zimmasiga ya'ni oila, o'quv muassasalari, korxona, tashkilot, boshqaruvchilarni zimmasiga tushadi.

Kattalar ko'p hollarda bolalarning istaklariga qarshi chiqishadi. Bolaga "uni qilma", "bu senga foyda keltirmaydi" kabi so'zlarni ko'p ishlatishadi. Unga xato qilib, xulosa chiqarib, uni to'g'irlash uchun yo'l topishiga sharoit yaratib bermaydilar. Kattalarning talab hamda vazifalaridan charchagan bolalar bora-bora hafsalasiz va umidsiz bo'lib, xushchaqchaq ko'nglini berkitib oladi va qalblarida borini o'rtoqlashmay o'z fikrini bolaligidan boshlab bayon qilishga qo'ra boshlaydi. Fikrlarini ochiq bildirmaydilar. Natijada esa, ularni u olamdan ortga qaytarish qiyin kechadi. Shunday ekan biz bolalar bilan ishlayotganimda har bir narsaga e'tibor qaratishimiz lozim.

Shuningdek maktabgacha ta'lim tashkilotida qo'yingki, hayotimizning barcha jarayonlarida axborot kommunikatsiya texnologiyalarisiz (AKT) tasavvur qilish murakkab bo'lib bormoqda. Axborot texnologiyalaridan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishga bo'lgan qiziqish, e'tibor kundan kunga kuchayib borayotgani hech kimga sir emas. Shuningdek Maktabgacha ta'lim tashkilotida axborot texnologiyalaridan foydalanish, axborot jamiyatining jadal rivojlanishi, bolalarning bilim olishiga bo'lgan qiziqishlarini sezilarli darajada oshirish mumkin. Haqiqiy narsalar yoki hodisalarning rang harakat va tovushda qayta yaratishga imkon beradi. Ularning qobiliyatlarini kengroq ochishga yordam beradi va aqliy faoliyatini kuchaytirib boradi.

Kompyuterning bir vaqtning o'zida matn, grafik tasvir, ovoz, nutq, videorolik, esdalik va jurnali ma'lumotlarini katta tezlikda takrorlash qobiliyati mutaxassislar uchun bolalar uchun barcha mavjud o'yinlar va o'yinchoqlardan tubdan farq qiluvchi yangi faoliyat vositalarini yaratishga imkon beradi. Bularning barchasi maktabgacha ta'limning sifat jihatidan yangi talablari - hayot davomida ta'limning birinchi bo'lagi bo'lib, uning asosiy vazifalaridan biri boyitilgan bolaning rivojlanish salohiyati. Shuning uchun, axborot texnologiyalarini maktabgacha ta'lim va ta'limtizimiga joriy etish zarur.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida axborot texnologiyalaridan foydalanish va joriy etishning asosiy shartlaridan biri, tarbiyachi bolalarga kompyuterning texnik imkoniyatlarini biladigan, ular bilan ishlash ko'nikmalariga ega bo'lgan, kompyuterdan foydalanish qoidalariga aniq rioya qiladigan va maktabgacha yoshdagi bolalarni yangi axborot texnologiyalarini qanday tushintirishni biladigan mutaxassislar bo'lishi kerak. Shuni hisobga olib bugungi kunning talabi har bir tarbiyachi, har bir pedagog, mashg'ulotlarni zamonaviy kompyuter texnologiyalaridan foydalangan holda bolalarni darslarni sifat jihatidan yangi bosqichga tayyorlash va o'tkazish uchun dasturiy ta'lim tizimlari, internet global kompyuter tarmog'i resurslari bilan ishlashni taqazo etishi kerak. Bugungi kunda har qanday maktabgacha ta'lim tashkilotida tarbiyachi AKTdan foydalangan holda dars tayyorlash va o'tkazishi kerak. AKTdan foydalangan dars ko'rgazmali, rang-barang, ma'lumotli, interaktiv bo'lib, tarbiyachi va bolalarning vaqtini tejaydi, tarbiyachiga bolalar bilan har xil va individual ravishda ishlashga imkon beradi, o'quv natijalarini tezkor kuzatib borish va baholash imkoniyatini yaratadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'limni kompyuterlashtirish samaradorligi, ishlatilayotgan vositalarining sifati va ularni o'quv jarayonida, mashg'ulotlarida oqilona va mohirona ishlatilish qobiliyatiga bog'liq. Maktabgacha ta'lim tashkilotida axborotlashtirish tarbiyachi pedagogga o'quv jarayonining innovatsion g'oyalarni amalga oshirishga qaratilgan yangi uslubiy ishlanmalarini amalga oshirishga qaratilgan yangi uslubiy ishlanmalarini pedagogik amaliyotga keng joriy etish uchun yangi imkoniyatlar ochadi. Masalan: Bolalarni kompyuterli ta'limiy o'yinlar orqali ham bilim berish mumkin. "Kim birinchi topadi?" o'yinida ekrandagi turli tartibda joylashtirilgan rangli tasvirdagi sonlardan qaysi biri katta, qaysi biri kichikligini aniqlash, shuningdek rasmlardan keraklisini topish kabi topshiriqlar bajariladi. Bunda Maktabgacha ta'lim tashkilotida multimedia vositalari, ovozli, musiqali, harakatlanuvchi jozibali bo'lishi shart, anashundagina ta'lim-tarbiya jarayonida samarali foydalanishga va ta'lim sifatini yuksak darajaga ko'tarishga hizmat qiladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, har qanday bola jamiyatda o'z o'rnini topishi, mamlakatimiz ravnaqi uchun komil inson qilib voyaga yetkazish, haqida qayg'urish har bir pedagog tarbiyachining axloqiy va ijtimoiy burchidir. Hozirgi kunda Maktabgacha ta'limning asosiy maqsadi bola shaxsini sog'lom va yetuk, maktab ta'limiga o'qishga tayyorlangan tarzda shakllantirishdan iborat. Ushbu maqsadni amalga oshirishda hozirgi asr-axborot asri ekanligidan kelib chiqqan holda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya jarayoniga axborot kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish davr taqozosidir.

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining asosiy vazifalari bolalarda iqtidor va qobiliyatlarni yanada o'stirish, bilim olish istiqbolini rivojlantirishdan iborat. Shunga ko'ra tarbiyachi mashg'ulotlarda, dasturlardan, elektron qo'llanmalardan, pedagogik o'yinlardan foydalanish tarbiyalanuvchi o'rtasida do'stona munosabatlar o'rnatiladi, bolalarning характери kengroq ochiladi, kuzatuvchanlik, xotira diqqat kuchayadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan foydalanish kunning dolzarb muammolaridan biri bo'lib hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning "2017-2021-yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2016-yil 29-dekabrda PQ-2707-son qarori.

2. O.U.Hasanboyeva, M.X. Tojiyeva, Sh.K. Toshpo'latova va boshq. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. Pedagogika kollejlari uchun o'quv qo'llanma. (To'ldirilgan va qayta ishlangan 2-nashri). T.: «ILM ZIYO», 2011. — 184 b
3. R.R.Boqiyev, R.Yu. Mehmonov, D.K.Xusniddinova Bolalar bog'chasida kompyuter savodxonligi
4. Abduqodirov A.A, Begmatova N.N Maktabgacha ta'lim muassasalarida multimedia texnologiyasidan foydalanish uslubi (o'quv-uslubiy qo'llanma)
5. J.Usarova, G.Boboxodjayeva va N.Yusupova. "Aralash ta'lim pedagogik ta'lim klasterining zamonaviy yondashuvi sifatida". Science and Education 2.Special Issue 1 (2021): 286-295.
6. Raximova A.J. Bola tarbiyasida maktabgacha ta'lim, oila va jamiyatning o'rni. "Science and Education" Scientific Journal May 2021 / Volume 2 Issue 5. 562-566 b.

